

зможе відбутися на державному рівні, коли держава повернеться обличчям до аграрного товаровиробника і насправді, а не декларовано, створить однакові умови діяльності і розвитку всіх форм власності, але попередньо відшкодувавши всі витрати галузі з вини неправильної і помилкової політики держави. Шляхів виходу з такого становила багато, але всі вони приводять до одного - створення для галузі сприятливих умов розвитку - цілеспрямоване кредитування, надання пільг на виробництві особливо важливої продукції сільського господарства, а також створення паритету цін на аграрну і промислову продуктів.

УДК 332.37:631.67:631.9.

РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ЗЕМЕЛЬНИХ УГІДЬ ПОЛИВНОЇ ЗОНИ УКРАЇНИ

В.М.ШАПОВАЛОВА – асистент, Херсонський ДСГІ

Соціально-економічний та політичні реформи, які впроваджуються на сучасному етапі розвитку України, ринкові умови вимагають економічних досліджень, аналізу та узагальнення принципів організації раціонального земле- та водокористування в умовах зрощення.

Актуальність досліджень економічної ефективності використанім земельних і водних ресурсів, резервів підвищення продуктивності, напрямків удосконалення водо- і землекористування в умовах зрощення обумовлюється також тим, що теоретичні та практичні аспекти цієї проблеми вивчені недостатньо.

Звичайно, без наукового підходу, без попередніх теоретико-методологічних та методичних розробок неможливо вірно вирішити питання визначення ефективності використання земельних і водних ресурсів в зрошувальному землеробстві, а відповідно і пошук резервів підвищення продуктивності зрошувальних земель.

Зрошуване землеробство є найбільш ресурсномісткою галуззю АПК України, більш того, нераціональне використання одного з параметрів, які формують віддачу цієї галузі, не тільки позначається на недоодержанні врожаю та підвищенні витрат, але також приносить значний спектр екологічних проблем (підвищення підґрунтових вод,

повторне засолення, заболочення, підтоплення, скидання в приморську зону з поливними водами токсичних елементів, погіршення якості сільськогосподарської проекції).

Наші дослідження були присвячені вивченню резервів підвищення продуктивності зрошуваних земель на півдні України.

На основі «Рекомендацій по проведенню порівняльного економічного аналізу продуктивності зрошуваних земель та пошуку резервів їх використання», розроблених кафедрою організації С. Г. В. Херсонського ДСГІ, був проведений порівняльний економічний аналіз продуктивності зрошуваних земель та пошук резервів їх використання в цілому по восьми районах Миколаївської області та більш детальний по дев'яти господарствам Березніговатського району Миколаївської області. Одержано слідуючі результати.

Узагальнені індекси досягнення проектної врожайності сільськогосподарських культур за 1986 -1993 рр. склали: у Снігурівському районі 0,91, Жовтневому- 0,96, Очаківському-0,91, Новоодеському та Миколаївському-0,90, Баштанському-0,84, Березніговатському-0,76, Вознесенському-0,72, тобто, якщо в Снігурівському районі тільки на 2% зрошувальних земель не одержала проектна врожайність, в Миколаївському та Новоодеському районах на десяти відсотках, то в Вознесенському та Березніговатському вже на 28% і 24% відповідно.

Основними факторами, які зумовлюють резерви підвищення продуктивності поливних земель в Миколаївській області є:

- удосконалення сівозмін та структури посівних площ;
- використання пожнивних посівів;
- підвищення врожайності сільськогосподарських культур та насаджень; а також ряд інших факторів (рівень забезпеченості технічними засобами, зрошувальною водою, мінеральними та органічними добривами).

В багатьох господарствах, вище згаданих районів області, слабкі організація та управління сільськогосподарським виробництвом на зрошуваних землях, що призводить до недосконалої структури посівних площ, недотриманню сівозмін, не впроваджуються нові форми організації виробництва.

Приріст продуктивності поливних угідь за рахунок удосконалення сівозмін та структури посівних площ в Жовтневому, Воз-

несенському та Новоодеському районах відповідно склала (в порівняльних цінах 1983р.)- 370 крб./га, 258 крб./га та 189 крб./га.

У підвищенні продуктивності зрошуваних земель значне місце займає розширення поживних посівів так як збільшення площі посівів поживних культур прямо пропорційно позначається на розширенні об'єму валової проєкції та збільшення в ній питомої ваги.

Найбільша питома вага поживних в загальній посівній площі- одинадцять відсотків у Снігурівському районі, а найменша в Березніговатському та Вознесенському районах 6,4%. Але необхідно відзначити, що, навіть, показник Снігурівського району не являється найкращим та оптимальним. Частина поживних повинна становити, в залежності від складу сільськогосподарських культур основних посівів 25-40 відсотків.

З метою одержання проектної врожайності сільськогосподарських культур визначено "Норматив" технічних засобів на один гектар зрошуваних земель, передбачено рівень мінеральних та органічних добрив. Показник технічної забезпеченості Снігурівського та Жовтневого районів знаходиться на рівні нормативу, трохи нижчий показник в Очаківському районі та значно менший в Баштанському і Новоодеському районах.

У кожному з районів області не досягнуто нормативу внесення мінеральних та органічних добрив, особливо низький показник у Березніговатському районі (тобто 35% від норм мінеральних та 23% від норм органічних добрив) та Вознесенському (відповідно 53% і 27%), виходячи з цього, збільшення внесення добрив, хоча б до проектного рівня, являється одним з резервів підвищення продуктивності гектара зрошуваних земель.

Ступінь забезпеченості зрошувальною водою ($K_{\text{води}}$) на поливних землях Миколаївської області за досліджуваний період склав: Новоодеський, Миколаївський, Очаківський райони-1,08, Жовтневий-1,06, Снігурівський-1,03, Вознесенський-0,77, Березніговатський-0,71, Баштанський-0,68. Ці данні демонструють достатньо стабільний рівень забезпеченості земель регулярного зрошення поливною водою. Більше того, фактичне водопостачання по деяким районам перевищує заплановане, яке в свою чергу має резерви її зменшення.

Ресурсозберігаючий напрямок в зрошуваному землеробстві, перехід до економічних методів господарювання зумовлюють викори-

стання на протязі всього зрошувального сезону резерви зрошувальної води, які з'являються завдяки основному зрошенню, на полив прилеглих багарних площ, так званих земель - "супутників", в особливо дефіцитні до вологи фази розвитку сільськогосподарських рослин.

Полив резервами зрошувальної води від регулярного (основного) зрошування протяглих багарних площ ("супутників") дає значний приріст до рівня продуктивності поливного масиву.

Віддача кожного кубометра води на землях - "супутниках" вища у порівнянні з продуктивністю 1 м³ води на регулярному зрошенні, що ставить актуальним питання про пошук резервів поливної води на поливних системах регулярного зрошення та їх раціонального використання. І це питання потребує негайного вирішення.

У зв'язку з тим, що Березніговатський район має одні з гірших показників, було проведено більш детальний аналіз по дев'яти господарствам цього району.

Проектна врожайність у Березніговатському районі була досягнута тільки в одному господарстві - колгоспі "Вісунь", в той час як в трьох господарствах цей показник нижчий, або незначно вищий за 50%.

Таким чином, в цілому по Березніговатському району самий низький рівень віддачі зрошення - 78,3% проектної продуктивності.

Недостатня забезпеченість господарств району мінеральними та органічними добривами, технічними засобами, зрошувальною водою.

Підвищити рівень віддачі поливних земель по Березніговатському районі можливо за рахунок здійснення наступних заходів:

1. Удосконалення структури посівних площ на зрошенні. При впровадженні в Березніговатському районі такої структури, як у Снігурівському (база порівняння) можливо одержати з кожного гектара на 146 крб. більше ніж фактично одержано.

2. Покращити забезпечення району добривами, оскільки мінеральних недовноситься 65% до нормативу, а органічних добрив - 77%.

3. Підвищити рівень забезпеченості технікою та зрошувальною водою відповідно на 29% та 13%.

Результати аналізу показують, що мало збудувати поливну систему, ввести в дію зрошувані землі, дати воду сільськогосподарським культурам, але також необхідно звертати увагу на наступні питання. По-перше, забезпечити ці зрошувані землі в нормативній потребі

матеріальними ресурсами для сільськогосподарського їх освоєння (технічні засоби, добрива, засоби боротьби з шкідниками та хворобами та т.ін.).

По-друге, покращити організацію та управління сільськогосподарським виробництвом, а саме: удосконалити структуру посівних площ, дотримуватися сівозмін, застосовувати нові форми організації виробництва.

В-третьє, підвищити рівень технологічної дисципліни вирощування сільськогосподарських культур і особливо режимів зрошування.

Дослідженнями кафедри доведено, що тільки за рахунок встановлених норм поливу економічно доцільних по основним сільськогосподарським культурам півдня України, можливо отримати до 30% економії поливної води без зниження врожайності, але з різким покращенням екологічних параметрів (зниження рівня підґрунтових вод, ліквідація підтоплення, заболочування, припинення скидання в море токсичних елементів з зрошуваних земель).

Вирішення ресурсозберігаючих, організаційно-економічних проблем, пошук резервів дозволить значно прискорити одержання додаткової сільськогосподарської проєкції з зрошуваних і багарних земель, зберігаючи нормальний екологічний стан.

323.37:631.67:631.9

РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ЗРОШУВАНИХ ЗЕМЛЯХ

І.А.МУХІНА – аспірант, Херсонський ДСГІ

Сільське господарство як система поєднує в собі як природні (натуральні), так і штучні (техногенні) компоненти, які людина використовує для одержання продукції, задовольняючий його потреби в їжі, одягу та ін. Така система створюється людиною і керується їм за допомогою техніки і технології. В ідеалі така система повинна функціонувати в оптимальному режимі: враховуючи з одного боку